
WAARNEMINGEN OVER DE TERUGTREK VAN DE KOLGANS VAN
28 februari - 3 maart 1980 TE HAREN (Gr)

J.B. Hulscher

Op 29 februari 1980 nam ik sterke trek waar van kolganzen die over mijn woning te Haren (bij Groningen) trokken. Ik bleef een poosje de overtrekkende ganzen tellen vanaf het balkon met vrij uitzicht naar het westen. Dit deed ik ook op de volgende drie dagen. De aantallen overtrekkende ganzen, over een breedte van ongeveer 1 km, werden per 5 minuten opgeteld.

Op 29 februari en 1 maart was ik te laat om de eerste ganzen op te vangen, maar op 2 en 3 maart was ik ruimschoots op tijd. De ganzen vlogen op ongeveer 200 meter hoogte en verdwenen alle in de richting noord ten oosten. De resultaten zijn vermeld in figuur 1, waarin ook de waarnemingsperioden zijn aangegeven.

Op 29 februari en 1 maart was het zacht weer, half tot onbewolkt met een zwakke noord tot noordwesten wind; op 2 maart was het geheel bewolkt met aanvankelijk een zwakke noordwesten wind, die later iets in kracht toenam; op 3 maart was het wederom onbewolkt met nachtvorst en een zwakke noordwesten wind.

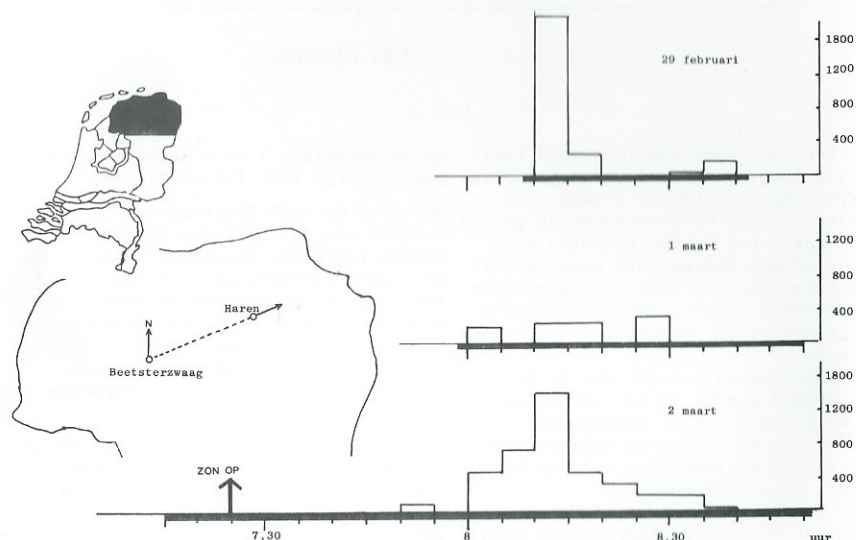
Op 29 februari passeerden 2259 exemplaren in een half uur tijds, waarvan 1855 in vijf minuten. Voor het begin van de waarnemingen zullen er zeker reeds vele honderden ganzen overgetrokken zijn. Op 1 maart was de doortrek minder sterk, 835 exemplaren passeerden in een half uur. Op 2 maart was de trek weer sterker: 2556 ganzen in vijftig minuten, waarvan 1390 binnen vijf minuten. Op 3 maart heb ik waargenomen van 7.15 - 8.30 uur, maar er vloog toen geen enkele kolgans over. Blijkbaar was de trek afgelopen. De gemiddelde groeps-grootte

op 29 februari, 1 en 2 maart was respectievelijk 113, 119 en 91.

Ook rond de stad Groningen en in het noorden van de provincie Groningen werden trekkende kolganzen waargenomen. De eerste waarnemingen dateren van 28 februari. De meeste ganzen werden gezien tussen 8 en 9 uur, maar ook wellater op de dag. In de nachten van 29 februari op 1 maart en van 1 op 2 maart werden eveneens passerende kolganzen gehoord.

Het begin van de terugtrek eind februari-begin maart valt in de normale periode dat kolganzen uit Nederland plegen weg te trekken (Philippona, 1973). Interessant is dat het begin van de terugtrek samenviel met een weersomslag. Voor 28 februari was het vrij rustig winterweer met noord tot noordoosten wind met een gemiddelde snelheid van 5 mtr./sec. In de nacht van 27 op 28 februari draaide de wind naar het westen tot noordwesten en nam in kracht af tot gemiddeld 2 à 3 mtr./sec, de luchtdruk daalde iets, terwijl de gemiddelde temperatuur wat steeg. Blijkbaar was het draaien van de wind in een richting waarbij de ganzen met de wind mee konden vliegen de prikkel die de ganzen tot wegtrekken aanzette. Met de wind meevliegen is voordeliger dan tegen de wind in. Ook Philippona (1973) wijst er op dat massale wegtrek meestal bij windrichtingen tussen zuid en noordwest plaatsvindt. Gezien de intensiteit van de trek bij Haren en de breedte van het gebied waarover de ganzen passeerden (een vrij groot gedeelte van de provincie Groningen), is

Figuur 1: Aantallen overtrekkende kolganzen te Haren (Gr) van 29 februari - 2 maart 1980. De horizontale zwarte balken geven de waarnemingsperioden aan.

het mogelijk dat er tussen 28 februari en 3 maart enige tienduizenden kolganzen zijn weggetrokken.

Het doortrekkpatroon bij Haren op 2 maart doet denken aan het leeglopen van een slaapplek tijdens de dagelijkse ochtendvlucht naar de voedselgebieden. Wierenga (1976) beschrijft deze trek voor de slaapplekken bij Beetsterzwaag en Terkaple op 23 februari 1975. Bij Beetsterzwaag vertrokken toen de ganzen tussen 7.22 en 8.43 uur met een duidelijke plek tussen 7.50 en 7.55, dat is 10-15 minuten na zonsopgang; bij Terkaple tussen 7.15 en 7.50 met een maximum tussen 7.40 en 7.45, of 0-5 minuten na zonsopkomst. Het verloop van de ochtendvlucht t.o.v. zonsopgang kan echter sterk wisselen, afhankelijk van de weersomstandigheden (Philippona, 1972). Van een aantal groepen kon de vliegsnelheid worden gemeten die 44 km/

uur was bij een zwakke wind schuin van voren. De ganzen in Haren hadden een zwakke rugwind. Hun vliegsnelheid zal zeker 50 km/uur hebben bedragen. Op 2 maart arriveerden de meeste ganzen in Haren 45-50 minuten na zonsopkomst (om 7.22 uur), dus 35-45 minuten later ten opzichte van het tijdstip waarop veel ganzen 's ochtends de slaapplek plagen te verlaten. In deze periode (40 minuten) zullen de ganzen, bij een vliegsnelheid van 50 km/uur, ongeveer 35 km afgelegd hebben. Zet je deze afstand vanaf Haren uit op een kaart in de richting waaruit de ganzen arriveerden, dan kom je precies uit bij Beetsterzwaag. Het kan dus zo zijn dat althans een deel van de waargenomen ganzen bij Haren, van deze pleisterplaats afkomstig zijn geweest.

In plaats van naar de voedselgebieden te vliegen, zoals ze dagelijks gewend

waren, begonnen ze ongeveer op hetzelfde tijdstip de trek in de richting van hun broedgebieden. Gegevens over een eventuele afname van het aantal pleisterende kolganzen in het ganzenreservaat bij Beetsterzwaag zijn niet beschikbaar; wel noteerde de

bewaker, de heer J. Hoekstra (mond.med.), op 29 februari en 2 maart sterke doortrek van respectievelijk 3000 en 2000 kolganzen in oostelijke richting, beide dagen om 8.30 uur. Op 6 en 7 maart waren nog 5000 kolganzen in het reservaat aanwezig.

LITERATUUR

Philippona, Jules. 1972. Die Blessgans. Die Neue Brehm-Bücherei. Wittenberg Lutherstadt.

Philippona, J. 1973. De trek van de kolgans in Nederland. De Levende Natuur 76: 51-58.

Wierenga, H.K. 1976. Waarnemingen aan de ochtendtrek van ganzen in Friesland: resultaten van een telactie door de leden van de N.O.U. op 23 februari 1975. Limosa 49: 293-302.

Adres: J.B. Hulscher
Zoölogisch Laboratorium
Kerklaan 30
9751 NN Haren

